

# Tol maac mimä min lit

Wargak thukä ke kujic wec

En Department of Health and Human Services ce läär eme rialökä ke höö bi min bi lat njac ke gandu ke rō kkuic puolä puaanydu keel ke naath tin koj tin te tiitdien ke ji tin dōj dee riek tuool mimä min lit ke jiek ke cāj maac kie ke kōr maac in bää guath in ntēt ke miem emō thīn.

Ke kujic läärä min thil diw kie ke riek in rup-rup, lijni ke ke raadiew rei wec ke kujic rikni tin ruop-ruop ke min tuok kie guil [www.emergency.vic.gov.au](http://www.emergency.vic.gov.au)

Mi ci riek mi rup-rup tuok, ni cian lape guuri ni min caa lark ε kujic rikni, cet ke naath tin lat ka muktap abulanthi, boolith kie gaaj maac.

## Dup tin nhiam ke kujic tuool maac mimä min lit ka Victoria

- Tol maac mimä min lit te reide ke njeth mi puoth- puoth, tul mi haaac, jōam cet ke karbon monokthaad, karbon dayhokthaad ke naitorojiiin hokthaad.
- Tol maac mimä min lit in ba raar löli dee reide te ke thalpar ba.
- Ke gor njaca ke min tuok ken min deri lat, bi dhil lien ke raadiew kie guil [www.emergency.vic.gov.au](http://www.emergency.vic.gov.au)
- Naath tin te ke juath laaac kie puoth cet ke dak yieeka, gaat tin rath runkicn (ka 14), man tin ruetni ken naath tin baal runkicn 65 ke ken ji rika tin nhiam tin dere bec ka ke en höö bi raan yiee rei tuool.
- Mi ti ke juey laaac kie puoth, bi wal kan cet ke min caa gor ε kim. Tin dak yiee ka ke baa dup yieekadien dhil guor ka baa wal tin luak raan ke yiee dhil rom cian.
- Mi tee ke raan kie jin puonydu ke nyuuthni ti cet ke nyin tuool mi ci ji koj nak, col NURSE-ON-CALL ke 1300 60 60 24 kie gor wal.
- Ni ram cuc ke ta in yiee ke je, yiw laaac kie root ka kawde be luak wal dhil gor ke peth – col 000.

## Ke kujic tuool miä min lit ka Victoria

Miem tuooke ka jien tin ci liw tin caa rō dol piny ke kōr runi ti kithni.

Miem in lit Victoria te reide ke piw ti nuan, thalpar mi tot ke luenj mi tot.

Min waje, en miem Victoria in lit laa tee ke njeth cet ke min tin koj.

Mien löli Latrobe in lit tee reide ke thalpar mi tot mi (kuiy ka 0.5% ka kööt). Miem Anglesea ken Bacchus Marsh te reide ke thalpar mi paar ke (4% ka kööt).

## Enu en tol mimä min lit?

Mim dial te mo ke tole mi göl, pek in jany ke je pet ken dit tuole kie njeth in kule nöön.

Pek tuool kie njeth rei wec ba wee keel ke ta jōam in put ken kam in thieek kie nan ke je ke naath kie guath in naath thīn.

Tol in ba maac mimä min lit:

- laa nooke gooy jōam ken gooy puolä puaany nath
- te reide ke njeth mi puoth-puoth, tul piini, jōam cet ke karbon monokthaad, karbon dayhokthaad ke naytorojiiin hokthaad, ka ke thaaj guathni te hokthaadni thalpar thīn ba
- te reide ke njeth mi puoth-puoth mi lem ka njeth tuoki tin koj.

## Tol dere puol puaanyda yar idi?

Dup tin dee tol ke yar pual puaanydu nan ke rō ke runku, mi ti ke juey laaac ni wen, pek luajadu ke ruot tuool ken pek in ci jaany ke ji rei tuool.

Naath tin te ke juath laaac kie puoth cet ke dak yieeka, gaat tin rath runkicn (ka 14), man tin ruetni ken naath tin baal

runkien 65 ke ken ji rikä tin nhiam tin dere bëc kä ke en höö bi raan yiëë rei tuool.

Mi tii ke juey laaac kie puoth, käni wal cet ke min caa gor e kim.

Mi tii ke juey laaac kie puoth, bi wal kan cet ke min caa gor e kim.

Tin dak yiëë kä ke baa dup yiëëkädien dhil guor kä baa wal tin luäk raan ke yiëë dhil rom cianj.

Mi tëë ke raan kie jin puonydu ke nyuuthni ti cet ke nyin tuool mi ci ji køj näk, cöl kim ke 1300 60 60 24 kie gor wal.

Cöl 000 mi te ke ram cuc ke taa in yiëë ke je, yiw laaac kie root kä kawde.

## Enu mi bä lat ke höö bä puol puanyä gan ke tol kie neth?

### Tol

Ke ni maac, lij raadiew ke kuic rikni tin tuop-tuop kie guil [www.emergency.vic.gov.au](http://www.emergency.vic.gov.au) ke min tuok ke kuic gooya joam ken min deri lat.

Ke nin tuool, /cuu nar raar kie /cuu lat mi thiek lat. Naath tin te ke juey laaac kie puoth bi ke dhil loj ke guath mi lem.

Mi canj/ci dual ke maac, nyuri dueel mi caa gak a goaa a thil mac kie tol. Gak bap ken wernyini a goaa.

Mi leth how kä ci maruor lep, tuanye be wiäl kie nyok jim ke käni. Be neth in bä rec jok eno.

Mi /ce goaa ke ji cienju kä lote ro, leni je guic mi deri we loj guath mi thil tol kie wer guäli guath mi te ke duel mi ca täth ke jim mi goaa cet ke duel kuenä buakni, guath tin laa duol wec thin kie gape.

Mi lote ro guil naath tin don tin thiek ke ji kie naath tin koj tin dee luäk gor.

### Neth

Canj min e neth mi /ci de mal cooth ke wum a be we rei puoth, de thuy-thuy ke ni kac waj ran, wum ran kie lääk ran a be kuuk nööj. Ken titi de ke mal luaj ke lat; mi /cie jen wer kä kim wal.

Mi ci neth ji guëer, lak tetku, nhiamdu ken nuakdu cet ke pek goori. Mi ci neth pen wandu, lake tiitä ke piw ti gow.

Hon dup yoopä –coth kuak ke thaabuuny ken piw.

## Kä läth kuumä nhiam kaan?

Dee goani höö deri te duel eni mi te ke lat mi diir ji raar. Wargakni tin nyuon-nyuon tin laa kuom ke nhiam kaan ran, pute kie yieeni de ji luäk bä ke gan tuool kue laa höö /caa neth in puoth-puoth kie jim de met luaj ke gan e/

Kuum in goaa in thuk (P2 masks) e jen te ke gan mi goao ke pen tuol we rec.

E not /keni je ni car i bi kuum in goaa (P2 mask) lath, tit höö:

- jen laa lethekä/ce goaa en höö dee raane cien ke höö laa pen e raan yiëë
- ram te ke juey laaac kie puoth ni wen be thiek koj kan e not /kene je ni hon ke läth
- /ce raan laa kume a goaa mi te tikdu ke miem
- /kan je lat ke x kuic gan
- /ce ji gan ke joam cet ke karbon monokthaad.

## Hän dieerä ke kuic leyni kä. Enu bä lato?

Ke nin tuool, mi lote ro ke ji nanji leyku duel keel ke ji.

Mi dieeri ke pual puany leynöku wer kä kim leyni.

## Hän dieerä ke pual puany leynikä. Enu bä lato?

Mi dieeri ke pual puany leyniku wer kä kim leyni kie Department of Environment, Land, Water and Planning Customer Service Centre on 136 186.

## De math ke piw tin te rei dhar piini nhialä?

Math ni piw maathuurä. Mi tii ke piw nhial kä ce cuomdien ger, mi nuany ke kie joc ke ke joac dodien, /cuu ke math kä /cuu puaak ke ke kie ley

Wer kä naath tin lat ke cianj pualä pieny kie Department of Health and Human Services ke gör läärä.

## Nuany duela ke tol. Enu bä lato?

Mi nuany duela ke tol, ke kor kä min ci mac thuk:

- lepni duel cien ken jim
- kot kuak tin kac-kaac rei canj
- coth kuak duëel ke piw. Mi ci ke jooc ku ke lat ke piw ken thaabuuny.

## Kä bieyni tin ci duoth raar?

Mi tee ke bieyni ti ci duoth raar ke gaaath tuool, nyok ke ke lak ke höö bi nuanydien ro ger ka bi neth in dee kuuk nöön jjeen. Mi not tol thin, kot bieyni dueel kie ke karape.

## Läär mi lem

### Vic Emergency

Ke höö bi läär mi lem jiek ke kuic rikni kël-këëli wer ka: [www.emergency.vic.gov.au](http://www.emergency.vic.gov.au)

### Raadiew ke kuic rikni tin ruop-ruopp

Ke kuic läärä ke min tuok entäme, lij raadiew ke kuic rikni tin ruop-ruopp.

### NURSE-ON-CALL

Ke gör luäkä ke peth ke kuic puol puany ka kim mi nath ke, thaakni ti, 24 ke can, nin 7 ke juok, col 1300 60 60 24.

### Department of Health and Human Services

Ke gör läärä mi ke kuic puola puany ke riäk in ba ka tol kie neth mimä min lit, kie piw nhial, col 1300 761 874 ke thaakni lat.

### EPA Victoria

Läär ke kuic gooya jam ken kokiän ke kuic maac ke ciaan pieny bia je jiek ka EPA Victoria ke 1300 372 842.

### Kuumε wec

Wer ka kuumε ke kuic ka min tuok ke ciaan yieca pieny kie ke kuic piini nhial tin te rei dhar.

Ke jiek wargakä neme ke talepoon 1300 761 874, ke National Relay Service 13 36 77 mi goori je, kie imëel [environmental.healthunit@dhhs.vic.gov.au](mailto:environmental.healthunit@dhhs.vic.gov.au)

Thöp ke luande ka be raar ka Kuumε Victoria, 1 Gaaath Riängä, Melbourne.

© Wec Victoria, Department of Health and Human Services Pay Wäl kel 2016.